

Ιωάννα Α. Μπράτη

Δημιουργία του λόγου

Ασκήσεις στη Νεοελληνική Γλώσσα

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Περιέχει ασκήσεις σχετικές με:

- Οργάνωση λόγου
- Κειμενικά είδη
- Κειμενικούς τύπους
- Πειθώ
- Επικοινωνιακή περίσταση και πρόθεση πομπού
- Γλωσσικά στοιχεία κειμένου
- Ανάλυση τίτλου
- Περίληψη

ISBN 978-960-456-607-5

© Copyright: Ιούνιος 2023, Ι. Α. Μπράτη, Εκδόσεις Ζήτη,

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία Π. ΖΗΤΗ & Σια ΙΚΕ
Εκτύπωση 18ο χλμ Θεσ/νίκης-Περαίας
Βιβλιοδεσία Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19
Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΖΗΤΗ**

www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ:
Αρμενοπούλου 27, 546 35 Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 2310.203.720, Fax: 2310.211.305 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ:
Χαριλάου Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα
Τηλ.-Fax: 210.3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

*Τα όρια της γλώσσας μου είναι τα όρια του κόσμου μου
Ludwig Joseph Johan Wittgenstein*

Η σκέψη σταθερά διευρύνεται, όσο αναπτύσσονται οι γλωσσικές ικανότητες, καθώς ο άνθρωπος απεγκλωβίζεται από ένα στενό γλωσσικό πλαίσιο.

Το παρόν βιβλίο απευθύνεται στους μαθητές της Γ' τάξης του Λυκείου, καθώς και σε εκπαιδευτικούς. Ως στόχο έχει την ολοκληρωμένη προετοιμασία για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, την κατανόηση της θεωρίας, αλλά, κυρίως, την εμπέδωσή της, μέσω ενός ευρέος φάσματος ασκήσεων. Τα αποσπάσματα των κειμένων είναι επιλεγμένα έτσι, ώστε οι μαθητές να έλθουν σε επαφή με διάφορα επιστημονικά πεδία.

Συνεπώς, θα μπορούν, εύκολα, να ανταποκριθούν σε θέματα προαγωγικών και πανελλαδικών εξετάσεων.

Το βιβλίο περιλαμβάνει 560 ασκήσεις εξάσκησης και εμπέδωσης της θεωρίας, οι οποίες σχετίζονται με:

- ✓ *Οργάνωση του λόγου*
- ✓ *Κειμενικά είδη*
- ✓ *Κειμενικούς τύπους*
- ✓ *Πειθώ*
- ✓ *Επικοινωνιακή περίσταση και πρόθεση πομπού*
- ✓ *Γλωσσικά στοιχεία κειμένου*
- ✓ *Ανάλυση τίτλου*
- ✓ *Περίληψη*

Το συγκεκριμένο βιβλίο αποτελεί ένα πολύτιμο βοήθημα στα χέρια μαθητών και εκπαιδευτικών.

Ιωάννα Α. Μπράτη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Οργάνωση του λόγου	9
A. Παράγραφος: - Δομή - Τρόπος ανάπτυξης	9
Ασκήσεις	11
B. Συνοχή – Συνεκτικότητα	55
Ασκήσεις	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Κειμενικά είδη	67
1. Περιγραφή	67
2. Εξήγηση	68
3. Οδηγίες	69
4. Επιχειρηματολογία	71
5. Αφήγηση	72
Ασκήσεις	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Κειμενικοί τύποι	81
1. Δοκίμιο	81
2. Άρθρο	82
3. Επιφυλλίδα	83
4. Ομιλία/ εισήγηση	83
5. Επιστολή	84
6. Χρονογράφημα	84
7. Βιογραφία	84
8. Αυτοβιογραφία	85
9. Απομνημονεύματα	85
10. Ημερολόγιο	85

11. Συνέντευξη	86
12. Κριτική	86
Ασκήσεις	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η πειθώ	119
A. Τρόποι και Μέσα Πειθούς	119
Ασκήσεις	121
B. Η πειθώ στον διαφημιστικό λόγο	162
Ασκήσεις	164
Γ. Η πειθώ στον πολιτικό λόγο	166
Ασκήσεις	169
Δ. Η πειθώ στον επιστημονικό λόγο	172
Ασκήσεις	174

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Γλωσσικά στοιχεία κειμένου	177
Γλωσσικές επιλογές / εκφραστικά μέσα	177
A. Αναφορική – ποιητική λειτουργία της γλώσσας	179
Ασκήσεις	180
B. Ενεργητική – Παθητική σύνταξη	186
Ασκήσεις	192
Γ. Μικροπερίοδος – (βραχυπερίοδος) λόγος – Μακροπερίοδος λόγος	196
Ασκήσεις	197
Δ. Σύνδεση όρων και προτάσεων	204
Ασκήσεις	212
E. Ονοματικά – ρηματικά σύνολα	216
Ασκήσεις	217
Στ. Ρηματικά πρόσωπα	221
Ασκήσεις	222
Z. Τροπικότητες	229
Ασκήσεις	233
H. Σημεία στίξης	238
Ασκήσεις	242
Θ. Ρητορικά ερωτήματα	249
Ασκήσεις	250

I. Ύφος	258
Ασκήσεις	262

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Επικοινωνιακή περίπτωση - Πρόθεση του συγγραφέα	283
--	-----

Ασκήσεις	286
----------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Τίτλος κειμένου	307
------------------------------	-----

Ασκήσεις	309
----------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Περίληψη κειμένου	327
--------------------------------	-----

Ασκήσεις	329
----------------	-----

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Οργάνωση του λόγου	337
--------------------------------------	-----

Α. Παράγραφος - Δομή - Τρόπος ανάπτυξης	337
---	-----

Β. Συνοχή – Συνεκτικότητα	354
---------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Κειμενικά είδη	355
----------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Κειμενικοί τύποι	356
------------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η πειθώ	359
---------------------------	-----

Α. Τρόποι και Μέσα Πειθούς	359
----------------------------------	-----

Β. Η πειθώ στη διαφήμιση	375
--------------------------------	-----

Γ. Η πειθώ στον πολιτικό λόγο	375
-------------------------------------	-----

Δ. Η πειθώ στον επιστημονικό λόγο	376
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Γλωσσικά στοιχεία κειμένου	376
--	-----

Α. Αναφορική – ποιητική λειτουργία της γλώσσας	376
--	-----

Β. Ενεργητική – Παθητική σύνταξη	381
--	-----

Γ. Μικροπερίοδος – (βραχυπερίοδος) λόγος – Μακροπερίοδος λόγος	387
--	-----

Δ. Σύνδεση προτάσεων	389
----------------------------	-----

Ε. Ονοματικά – ρηματικά σύνολα	390
--------------------------------------	-----

Στ. Ρηματικά πρόσωπα	393
----------------------------	-----

Ζ. Τροπικότητες	396
-----------------------	-----

Η. Σημεία στίξης	397
------------------------	-----

Θ. Ρητορικά ερωτήματα	398
-----------------------------	-----

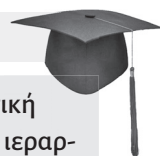
Ι. Ύφος	402
---------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Επικοινωνιακή περίσταση - Πρόθεση του συγγραφέα	406
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Τίτλος κειμένου	411
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Περίληψη κειμένου	412
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	413

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

A ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Δομική μονάδα του κειμένου πάνω από το επίπεδο της πρότασης, με νοηματική αυτοτέλεια και εσωτερική οργάνωση, αλλά, ταυτόχρονα, εξαρτημένη από την ιεραρχία όλου του κειμένου.

- ▶ Σκοπός της είναι να διευκολύνει την ανάγνωση του κειμένου, ιεραρχώντας τα επιμέρους νοήματά του.
- ▶ Αποτελείται από τρία δομικά μέρη: τη θεματική πρόταση (εισάγει στο θέμα), τις λεπτομέρειες (αναπτύσσουν το θέμα) και την κατακλείδα (ανακεφαλαιώνει, συμπεραίνει κ.λπ.). Οι λεπτομέρειες μπορούν να αναπτύσσονται/οργανώνονται με διαφορετικούς τρόπους: με ορισμό, με διαίρεση/ταξινόμηση, με αντίθεση, με αναλογία, με αιτιολόγηση, με παραδείγματα, με αίτιο - αποτέλεσμα ή με συνδυασμό των τρόπων αυτών.

A1. ΔΟΜΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Δομικά μέρη παραγράφου:

1. **Θεματική πρόταση ή περίοδος:** εισάγεται η κεντρική ιδέα της παραγράφου (πρόκειται για τον άξονα, γύρω από τον οποίο θα αναπτυχθεί η παράγραφος).
2. **Σχόλια ή λεπτομέρειες:** αναπτύσσεται η κύρια ιδέα της παραγράφου (αναλύεται, εμπλουτίζεται με λεπτομέρειες, ώστε να πεισθεί ο αναγνώστης για την άποψή μας).
3. **Πρόταση κατακλείδα:** ολοκληρώνεται η παράγραφος, συνοψίζοντας ό,τι έχει ήδη λεχθεί (μπορεί να παραλειφθεί).

A2. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

1. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ:

Στη θεματική πρόταση, διατυπώνεται μια θέση-άποψη, η οποία αιτιολογείται στις λεπτομέρειες. (Ουσιαστικά, απαντούμε στο ερώτημα «γιατί» συμβαίνει κάτι, προσπαθώντας να αποδείξουμε τη θέση μας με συγκεκριμένα επιχειρήματα). Συχνά, μετά τη θεματική περίοδο, ακολουθούν διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις, που εκφράζουν αιτιολόγηση (γιατί, επειδή, αφού, καθώς, κ.λπ.)

2. ΑΙΤΙΟ–ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ:

Στη θεματική πρόταση, αναφέρονται το αίτιο ή τα αίτια, τα οποία οδηγούν (με σχέση αιτίου-αιτιατού) σε ένα ή πολλά αποτελέσματα.

Υπάρχει η περίπτωση να αναφέρεται το αποτέλεσμα / τα αποτελέσματα στη θεματική πρόταση και στις λεπτομέρειες να αναπτύσσονται το αίτιο/ τα αίτια. Υπάρχει η περίπτωση να καταγράφονται ένα προς ένα.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ:

Στη θεματική πρόταση, διατυπώνεται μια θέση/ άποψη, η οποία αναπτύσσεται με παράθεση παραδειγμάτων που τη διασαφηνίζουν ή την τεκμηριώνουν. Τα παραδείγματα αντλούνται από την καθημερινή ζωή, την προσωπική εμπειρία, τη φαντασία, την ιστορία, κ.λπ.

4. ΟΡΙΣΜΟΣ:

Παρατίθενται τα ουσιώδη γνωρίσματα μιας έννοιας, ώστε να μην υπάρχει πιθανότητα σύγχυσής της με άλλη.

Στον ορισμό διακρίνονται τα εξής μέρη:

- **Οριστέα έννοια:** η έννοια, η οποία ορίζεται
- **Γένος:** το ευρύτερο σύνολο στο οποίο εντάσσεται η έννοια, το είδος της
- **Ειδοποιός διαφορά:** εκείνο το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί την οριστέα έννοια από της υπόλοιπες του ίδιου είδους

5. ΔΙΑΙΡΕΣΗ:

Παρατίθεται μια έννοια και στη συνέχεια, διαιρείται/χωρίζεται/διακρίνεται στα επιμέρους μέλη της.

Στη διαίρεση διακρίνονται τα εξής μέρη:

- **Διαιρετέα έννοια:** η έννοια, η οποία πρόκειται να διαιρεθεί (συνήθως, βρίσκεται στη θεματική πρόταση)
- **Διαιρετική βάση:** το κριτήριο εκείνο, με βάση το οποίο γίνεται ο διαχωρισμός/διαίρεση
- **Μέλη:** τα είδη τα οποία προκύπτουν/ στα οποία διαιρείται η έννοια

6. ΣΥΓΚΡΙΣΗ – ΑΝΤΙΘΕΣΗ:

Παρατίθενται δύο έννοιες, οι οποίες συγκρίνονται και παρουσιάζονται οι μεταξύ τους διαφορές.

- στη θεματική πρόταση, αναφέρονται και οι δυο έννοιες και στις λεπτομέρειες γίνεται η μεταξύ τους σύγκριση ή
- παρουσιάζονται, ολοκληρωμένα, τα γνωρίσματα της μιας και έπειτα της άλλης έννοιας ή
- καταγράφονται οι μεταξύ τους διαφορές, σημείο προς σημείο, με τη δημιουργία αντιθετικών ζευγών.

7. ΑΝΑΛΟΓΙΑ:

Πρόκειται για σύγκριση δύο εννοιών (αντικειμένων, καταστάσεων, φαινομένων, κ.λπ.).

Συσχετίζεται το περιεχόμενο μιας σύνθετης έννοιας με αυτό μιας πιο απλής και καταγράφονται οι μεταξύ τους ομοιότητες.

Η θεματική πρόταση/περίοδος έχει τη μορφή παρομοίωσης (ή μεταφοράς) μεταξύ τους. Στις λεπτομέρειες, αναλύονται τα επιμέρους κοινά χαρακτηριστικά τους.

8. ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΜΕΘΟΩΝ:

Εντοπίζονται, στην παράγραφο, περισσότερες από μια μέθοδοι.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Ποια είναι η πρόθεση του συγγραφέα στην παρακάτω παράγραφο; Πώς ο τρόπος, με τον οποίο επέλεξε να την αναπτύξει, προωθεί την πρόθεση αυτή;

Κάθε επίτευγμα είναι προς όφελος των λαών, όταν δεν αντιστρατεύεται την ηθική, τους νόμους και την ελευθερία των άλλων. Αν πειθαρχήσουμε τις πρωτοβουλίες μας στον κοινό αγώνα, αν ανατοποθετήσουμε τις αξίες της ζωής, περιορίζοντας την ασύδοτη μανία για κέρδος, αν τηρήσουμε το γραπτό δίκαιο χωρίς παρεκκλίσεις, αν υπερασπιστούμε το δικαίωμα των άλλων λαών να υπάρξουν και να ζήσουν καλά, είναι σίγουρο ότι θα θέσουμε τις βάσεις για μια κοινωνία δίκαιη, κοινωνία αλληλοκατανόησης και συμπαράστασης.

Ενδεικτική απάντηση:

Στη συγκεκριμένη παράγραφο, ο συγγραφέας έχει ως πρόθεση να εξηγήσει ότι όλα τα επιτεύγματα ωφελούν τους λαούς, εφόσον δεν είναι αντίθετα με την ηθική, την ελευθερία και τους νόμους των άλλων. Προκειμένου να προωθήσει την πρόθεσή του, αναπτύσσει την παράγραφο με αιτιολόγηση. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει ότι οι βάσεις για μια δίκαιη κοινωνία, γεμάτη αλληλοκατανόηση και συμπαράσταση, θα τεθούν, με την προϋπόθεση οι άνθρωποι να ενδιαφερθούν για τον κοινό αγώνα, επαναφέροντας στη ζωή τους τις ηθικές αξίες, τηρώντας το δίκαιο και υπερασπιζόμενοι το δικαίωμα ύπαρξης των άλλων λαών.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Ποια είναι η πρόθεση του συγγραφέα στην παρακάτω παράγραφο; Πώς ο τρόπος, με τον οποίο επέλεξε να την αναπτύξει, προωθεί την πρόθεση αυτή;

Είναι λυπηρό το γεγονός ότι η νεολαία δεν ασχολείται με την πνευματική της ανάπτυξη, τη διεύρυνση των πνευματικών της οριζόντων και την ενασχόληση με τις τέχνες και τον πολιτισμό. Τα νέα παιδιά, δυστυχώς, σήμερα θυσιάζουν εντελώς τον

ελεύθερο χρόνο τους, διασκεδάζοντας παρά ψυχαγωγώντας τους εαυτούς τους. Γίνονται μια ομοιόμορφη, αχανής και ακαθόριστη μάζα που προχωρά χωρίς οδηγό και συγκεκριμένη κατεύθυνση προς έναν ανώτερο σκοπό ζωής. Ως εκ τούτου, δε διαφοροποιούνται με υγιή τρόπο το ένα από τον άλλο, δε διακρίνονται για την αυθεντικότητά τους και τα χαρίσματά τους, αλλά συνιστούν απλά αντίγραφα των προτύπων τους, χωρίς να έχουν αξίες, προσδοκίες από τον εαυτό τους, όνειρα, επιδιώξεις και πίστη στην υλοποίησή τους.

(Από το διαδίκτυο)

2 Να βρείτε ένα σημείο, στο οποίο ο συγγραφέας οργανώνει τον λόγο του με την τεχνική της διαίρεσης, να παραθέσετε με συντομία τα συστατικά της μέλη και να εξηγήσετε πως αυτός ο τρόπος οργάνωσης σχετίζεται με το θεματικό κέντρο της παραγράφου.

Η αξία της φιλίας ήταν πολύ σημαντικό ζήτημα τα αρχαία χρόνια. Ο Αριστοτέλης θεωρούσε ότι υπάρχουν τρία είδη φιλίας: Το πρώτο, η ωφελμιστική φιλία, που απορρέει από το συμφέρον, είναι συμπτωματική, δεν πηγάζει από ειλικρινά συναισθήματα, είναι ρευστή και παροδική και αφορά μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα. Το δεύτερο, η απολαυστική φιλία, χαρακτηρίζει τα νιάτα. Αναπτύσσεται ανάμεσα σε εφήβους, σε συμφοιτητές και συμμαθητές, είναι συμπτωματική κι αυτή. Πηγάζει από αυθόρμητα συναισθήματα, διαφοροποιείται και η απόλαυσή της φθίνει καθώς διαφοροποιούνται τα κοινά ενδιαφέροντα. Ισχυρότερο, δίχως αμφισβήτηση, είναι το τρίτο είδος φιλίας που θεμελιώνεται κατά τον Αριστοτέλη στον αλληλοσεβασμό και την αλληλοεκτίμηση των αρετών, των αξιών και των ιδανικών δύο προσωπικοτήτων, οι οποίες ανοίγονται αμφίδρομα δίχως αναστολές. Ο ψυχικός αυτός δεσμός εξυπακούεται ότι προϋποθέτει και απαιτεί χρόνο, έχει χαρακτήρα άφθαρτο, στηρίζεται στην καλοσύνη, την εμπιστοσύνη και τη στέρεα αγάπη και ενσυναίσθηση. Είναι μακροχρόνιος και δοκιμάζεται στη χαρά και στη θλίψη, «εν πόνοις και κινδύνους», χωρίς κλυδωνισμούς στις καλές και κακές φάσεις της διαδρομής της ζωής. Και σίγουρα εμπεριέχει και το ωφέλιμο και την απόλαυση.

3 Να εντοπίσετε τρεις τρόπους, με τους οποίους οργανώνεται ο λόγος, στην παρακάτω παράγραφο. Να αιτιολογήσετε τις επιλογές του κειμενογράφου, με βάση την πρόθεσή του, σε κάθε περίπτωση.

Οι σύγχρονες έρευνες των κοινωνικών φαινομένων έδειξαν πόσο δύσκολη είναι η αφύπνιση και η ορθή καθοδήγηση των ανθρώπων. Διότι ο λαός, προειδοποιούμενος για κάποιον κίνδυνο που τον απειλεί, τείνει προς δύο κατευθύνσεις: είτε αγνοεί τον κίνδυνο που με βεβαιότητα έρχεται είτε καταφεύγει σε λύσεις ανάλογες με το καταπτοημένο ηθικό του. Στην πρώτη περίπτωση, ούτε καν επιθυμεί να ακούσει τις νηφάλιες φωνές εκείνων που ανησυχούν για την πορεία του – και έτσι οι χήνες

του Καπιτωλίου λόφου της Ρώμης, που με τους κρωγμούς τους ξύπνησαν τους κοιμώμενους φρουρούς και έσωσαν την πόλη από τις λόγχες των Γαλατών, σφάζονται. Στη δεύτερη περίπτωση, ποδοπατεί μέσα στον πανικό του τους αδύναμους και συντρίβει τους ασθενείς κατ' αρχάς· έπειτα, στην αγωνιώδη φυγή του σφάζει και αποκλείει τις εξόδους της δικής του σωτηρίας – και, έτσι, οδηγείται στην αυτοεξόντωση του. Και οι δύο αυτές στάσεις του λαού, οι τρόποι συμπεριφοράς του έχουν την αιτιολογία τους.

Γρηγ. Κωσταράς, «Η κλινική των Φημολογιών»

4 Να εντοπίσετε δύο τρόπους, με τους οποίους οργανώνεται ο λόγος, στην παρακάτω παράγραφο. Να αιτιολογήσετε τις επιλογές του κειμενογράφου, με βάση την πρόθεσή του, σε κάθε περίπτωση.

Ψυχολογία είναι η επιστήμη των ψυχικών φαινομένων. Ψυχικά φαινόμενα είναι οι εκδηλώσεις-εκφάνσεις του ψυχικού βίου: ορμές, έξεις, συγκινήσεις, αναμνήσεις, αντιλήψεις, μάθηση, κρίσεις, κινήσεις κ.τ.ο. Τα ψυχικά αυτά γεγονότα εμφανίζονται κάτω από ορισμένες συνθήκες, αναπτύσσονται σύμφωνα με ορισμένη εξελικτική πορεία και συμπλέκονται με βάση ορισμένους κανόνες. Η ψυχολογία μελετάει τη γένεση, την εξέλιξη και αλληλεξάρτηση των εκφάνσεων αυτών του ψυχικού βίου.

Ιωάννης Παρασκευόπουλος, «Κλινική Ψυχολογία»

5 Ποια είναι η πρόθεση του συγγραφέα στην παρακάτω παράγραφο; Πώς ο τρόπος, με τον οποίο επέλεξε να την αναπτύξει, προωθεί την πρόθεση αυτή;

Ο αναλφαβητισμός διακρίνεται σε απόλυτο, γενικό ή οργανικό και σε λειτουργικό. Στην πρώτη περίπτωση, συναντάμε ολοκληρωτική άγνοια γραφής, ανάγνωσης και αρίθμησης. Στη δεύτερη, ο λειτουργικός αναλφαβητισμός αναφέρεται σε μια απουσία κοινωνικών γνώσεων. Το άτομο αδυνατεί να διαχειριστεί τον εαυτό του μέσα στην κοινωνία που υπάγεται. Ο όρος «υποεκπαίδευση» συγγενεύει ερμηνευτικά με τον λειτουργικό αναλφαβητισμό.

Huffingtonpost, 8/9/2017

6 Να βρείτε ένα σημείο, στο οποίο ο συγγραφέας οργανώνει το λόγο του με την τεχνική του ορισμού, να παραθέσετε με συντομία τα συστατικά του μέλη και να εξηγήσετε πως αυτός ο τρόπος οργάνωσης σχετίζεται με το θεματικό κέντρο της παραγράφου.

Η γλώσσα είναι ο βασικός κώδικας επικοινωνίας, αλλά και ο κύριος φορέας και εκφραστής ιδεών, αξιών και αντιλήψεων, που αντικατοπτρίζει τις πολιτισμικές δομές της κοινότητας που τη χρησιμοποιεί. Η γνώση, κατανόηση και αποδοχή της αλληλεξάρτησης γλώσσας και πολιτισμού, θεωρείται μια σημαντική δεξιότητα, που μας οδηγεί να γνωρίσουμε και να εξοικειωθούμε με τον πολιτισμό, αφού μέσω αυτής

αναπτύσσεται, εκφράζεται και διαδίδεται ο πολιτισμός. Η γλώσσα και ο πολιτισμός εξελίσσονται παράλληλα, κατά τον ίδιο τρόπο με τον οποίο μέσα στη γλώσσα συνεξελίσσονται η σημασία και η έκφρασή της. Άρα, η εκμάθηση μιας γλώσσας συνεπάγεται επαφή και εξοικείωση με τα πολιτισμικά στοιχεία που αυτή αντανακλά.

7 Ποια είναι η πρόθεση του συγγραφέα στην παρακάτω παράγραφο; Πώς ο τρόπος, με τον οποίο επέλεξε να την αναπτύξει, προωθεί την πρόθεση αυτή;

Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα είναι μια διεθνής, ανεξάρτητη, ιατρική και ανθρωπιστική οργάνωση, που παρέχει επείγουσα βοήθεια σε άτομα που έχουν τραυματιστεί από ένοπλες συγκρούσεις, επιδημίες, αποκλεισμό από την παροχή ιατρικής φροντίδας και φυσικές καταστροφές, κυρίως σε χώρες της Αφρικής και της Ασίας, που έχουν έλλειψη ειδών πρώτης ανάγκης. Η οργάνωση είναι γνωστή στο μεγαλύτερο μέρος του κόσμου από τη Γαλλική ονομασία της ή απλά MSF, αλλά και στον Καναδά και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η ονομασία που χρησιμοποιείται συνήθως είναι Γιατροί Χωρίς Σύνορα (Doctors Without Borders). Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα ιδρύθηκαν το 1971 από μια μικρή ομάδα Γάλλων γιατρών και δημοσιογράφων, η οποία πίστευε ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα στην ιατρική περίθαλψη, ανεξάρτητα από τη φυλή, τη θρησκεία, τα πιστεύω ή τις πολιτικές πεποιθήσεις και ότι οι ανάγκες αυτών των ανθρώπων υπερβαίνουν το σεβασμό για τα εθνικά σύνορα.

8 Να εντοπίσετε δύο τρόπους, με τους οποίους οργανώνεται ο λόγος, στην παρακάτω παράγραφο. Να αιτιολογήσετε τις επιλογές του κειμενογράφου, με βάση την πρόθεσή του, σε κάθε περίπτωση.

Οι νέοι αναπτύσσουν δικούς τους τρόπους έκφρασης. Αυτό πιθανότατα συμβαίνει, γιατί συλλειτουργούν τρεις παράγοντες. Κοινωνιολογικά, κάθε ηλικία έχει ιδιαίτερα γλωσσικά χαρακτηριστικά που συσχετίζονται με τις συνθήκες επικοινωνίας. Τα κοινωνικά δίκτυα των νέων είναι στενότερα από αυτά των ενηλίκων, γεγονός που εντείνει την πίεση σ' αυτούς για γλωσσική συμμόρφωση με την παρέα. Ακόμη, η ανάγκη για γλωσσική ευγένεια που απαιτείται στην ενήλικη ζωή δεν έχει αναπτυχθεί ακόμη πλήρως κατά την εφηβεία. Έτσι, εξηγείται το ότι η χρήση μη «επίσημης» γλώσσας είναι μεγαλύτερη στη νεότητα από ό,τι στην ενήλικη ζωή. Ψυχολογικά, κατά τη νεανική ηλικία διαμορφώνεται η προσωπική και κοινωνική ταυτότητα. Με την ιδιαίτερη γλώσσα τους οι νέοι συμβολίζουν ότι ανήκουν σε μια ηλικία με δικά της ενδιαφέροντα και αξίες, που διαφέρει τόσο από τα παιδικά όσο και από τα ενήλικα χρόνια. Επικοινωνιακά, λειτουργίες της γλώσσας, όπως η εκφραστικότητα, η πρωτοτυπία και το γλωσσικό παιχνίδι, ίσως είναι ισχυρότερες στη νεανική ηλικία απ' ό,τι στη μετέπειτα ζωή.

B ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ - ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Το ρήμα αποτελεί το πιο σύνθετο μέρος του μορφολογικού συστήματος της νέας ελληνικής. Με τις μορφολογικές διαφοροποιήσεις του, εκφράζεται η κατάσταση στην οποία βρίσκεται το υποκείμενο, ο χρόνος κατά τον οποίο γίνεται μια πράξη, ο αριθμός των προσώπων που μετέχουν σε μια ενέργεια, η διάθεση του υποκειμένου κ.ά. Πρόκειται για τις ακόλουθες γραμματικές κατηγορίες: *τις διαθέσεις, τις φωνές, τις εγκλίσεις, το ποιόν ενέργειας, τους χρόνους, τους αριθμούς και τα πρόσωπα.*

Φωνές

Ονομάζονται οι ομάδες μορφολογικών τύπων των ρημάτων. Η νέα ελληνική έχει δύο φωνές: την ενεργητική και την παθητική.

Η ενεργητική φωνή περιλαμβάνει το σύνολο των ρηματικών τύπων που, στο πρώτο ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα, έχουν κατάληξη -ω, π.χ. θέλω, ζω.

Η παθητική φωνή περιλαμβάνει το σύνολο των ρηματικών τύπων που στο πρώτο ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα έχουν κατάληξη -μαι, π.χ. γελιέμαι, μιμούμαι, μοιράζομαι, χαίρομαι.

Πολλά ρήματα έχουν ρηματικούς τύπους και στις δύο φωνές, π.χ. κλείνω – κλείνομαι. Υπάρχουν και ρήματα που έχουν τύπους μόνο σε μία φωνή. Τα ρήματα που έχουν μόνο παθητική φωνή ονομάζονται **αποθετικά**, π.χ. έρχομαι, γίνομαι. Σύμφωνα με ορισμένες γραμματικές περιγραφές αποθετικά θεωρούνται όσα έχουν μόνο παθητική φωνή με ενεργητική διάθεση και χρησιμοποιούνται ως μεταβατικά με αντικείμενο σε αιτιατική, π.χ. αισθάνομαι, υπόσχομαι.

Διαθέσεις

Ονομάζονται οι ιδιότητες του ρήματος με τις οποίες φαίνεται αν το υποκείμενο ενεργεί ή παθαίνει ή βρίσκεται απλώς σε μια κατάσταση.

Μολονότι οι όροι «ενεργητική» και «παθητική» συμπίπτουν στις διαθέσεις και τις φωνές, αυτό δε σημαίνει ότι συμπίπτουν πάντα και οι μορφολογικές με τις σημασιολογικές κατηγορίες. Έτσι, υπάρχουν ρήματα που εμπίπτουν στην ενεργητική φωνή, αλλά ανήκουν στην παθητική ή στη μέση διάθεση, π.χ. παθαίνω, λιώνω, ξαπλώνω, και άλλα που εμπίπτουν στην παθητική φωνή, αλλά ανήκουν στην ενεργητική διάθεση, π.χ. έρχομαι, ανέχομαι, δέχομαι κ.ά.

- **Ενεργητική διάθεση** έχουν τα ρήματα που δείχνουν πως το υποκείμενο ενεργεί. Τα ρήματα αυτά ονομάζονται ενεργητικά, π.χ. Ο διευθυντής του σχολείου **επιβραβεύει** τρεις μαθητές. Τα ενεργητικά ρήματα διακρίνονται σε μεταβατικά και αμετάβατα. Μεταβατικά ονομάζονται τα ρήματα που δείχνουν ότι η ενέργεια του υποκειμένου πηγαίνει (με-

ταβιβάζεται) σε ένα πρόσωπο, ζώο, κατάσταση ή πράγμα, π.χ. Η Βασιλική **κόβει** πατάτες. Αμετάβατα ονομάζονται τα ρήματα που η ενέργεια του υποκειμένου τους δεν πηγαίνει (δε μεταβιβάζεται) πουθενά, π.χ. Τα παιδιά **παίζουν**. Ορισμένα ενεργητικά ρήματα χρησιμοποιούνται στον λόγο άλλοτε ως μεταβατικά και άλλοτε ως αμετάβατα, π.χ. Η Ζωή **σπουδάζει** Φιλοσοφία (μεταβατικό), αλλά Η Ζωή **σπουδάζει** στο εξωτερικό (αμετάβατο). Η ενεργητική διάθεση χρησιμοποιείται πιο συχνά από ό,τι η παθητική και κυρίως στον καθημερινό προφορικό λόγο και στον μη επίσημο γραπτό.

- ▶ **Παθητική διάθεση** έχουν τα ρήματα που δείχνουν πως το υποκείμενο παθαίνει κάτι, π.χ. Η Φρόσω **αδικήθηκε** από τις φίλες της. Αυτός ή αυτό που προκαλεί το πάθημα άλλοτε παραλείπεται, Ο δάσκαλος **ζαλίστηκε**, και άλλοτε εκφράζεται από μια φράση που αρχίζει με την πρόθεση από και σπανιότερα με τη με, π.χ. Ο δάσκαλος ζαλίστηκε **από τις φωνές**. Η φράση που αρχίζει με το από (ή με το με) ονομάζεται ποιητικό αίτιο. Η παθητική διάθεση χρησιμοποιείται, όταν ο ομιλητής θέλει να δώσει έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας, σε αντίθεση με τη χρήση της ενεργητικής διάθεσης, με την οποία δίνεται έμφαση στην ενέργεια του ρήματος, αλλά και στον δράστη της ενέργειας, π.χ. Οι τελικοί βαθμοί **δικαίωσαν** τους φοιτητές (ενεργ.), αλλά Οι φοιτητές **δικαιώθηκαν** από τους τελικούς βαθμούς (παθητ.). Η παθητική διάθεση χρησιμοποιείται κυρίως στον γραπτό λόγο σε ύφος τυπικό και ουδέτερο. Πολύ συχνή είναι επίσης η χρήση της στον ειδησιογραφικό δημοσιογραφικό λόγο.
- ▶ **Μέση διάθεση** έχουν τα ρήματα τα οποία δείχνουν πως η ενέργεια που κάνει το υποκείμενο επιστρέφει στο ίδιο. Τα ρήματα αυτά ονομάζονται μέσα, π.χ. Η Χριστίνα **χτενίζεται** προσεκτικά. Είναι δυνατό όμως να έχουμε μέση διάθεση, αλλά να μην εκτελεί την ενέργεια που δηλώνει το ρήμα το ίδιο το υποκείμενο, αλλά κάποιος άλλος για λογαριασμό του υποκειμένου, π.χ. Ο κλητήρας του σχολείου μας **κουρεύεται** στον κουρέα της γειτονιάς του. Τα μέσα ρήματα που δείχνουν πως η ενέργεια που κάνει το υποκείμενο επιστρέφει άμεσα στο ίδιο ονομάζονται αυτοπαθή, π.χ. Η Σοφία **λουίζεται**, ενώ αυτά που δείχνουν ότι γίνεται μια ενέργεια κατά την οποία αλληλοεπηρεάζονται δύο ή περισσότερα υποκείμενα ονομάζονται αλληλοπαθή, π.χ. Ο Τάκης και ο Κώστας **τηλεφωνούνται** συχνά.
- ▶ **Ουδέτερη διάθεση** έχουν τα ρήματα που δείχνουν πως το υποκείμενο ούτε ενεργεί ούτε παθαίνει κάτι, απλώς βρίσκεται σε μια κατάσταση. Τα ρήματα αυτά ονομάζονται ουδέτερα, π.χ. Ο Παύλος **κοιμάται** πολύ.

Χρόνοι

Οι χρόνοι είναι μορφολογικοί τύποι του ρήματος, με τους οποίους δηλώνεται πότε γίνεται αυτό που σημαίνει το ρήμα.

Οι χρόνοι είναι τριών ειδών: α) οι παροντικοί, που δηλώνουν ότι κάτι γίνεται στο παρόν (ενεστώτας και παρακείμενος), β) οι παρελθοντικοί, που δηλώνουν ότι κάτι έγινε στο παρελθόν

(παρατατικός, αόριστος και υπερσυντέλικος), και γ) οι μελλοντικοί, που δηλώνουν ότι κάτι θα γίνει στο μέλλον (εξακολουθητικός μέλλοντας, συνοπτικός μέλλοντας και συντελεσμένος μέλλοντας). Οι παραπάνω χρονικές σχέσεις δηλώνονται κυρίως στην οριστική. Η χρονική στιγμή στις κύριες προτάσεις ορίζεται σε σχέση με τον χρόνο που εκφωνείται ο λόγος. Με τους μορφολογικούς τύπους του ρήματος που δηλώνουν χρόνο δηλώνεται ταυτόχρονα και ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται η πράξη που σημαίνει το ρήμα σε σχέση με τη διάρκεια της.

► ΠΑΡΟΝΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

- **Ο ενεστώτας:** δηλώνει κατά κανόνα ενέργεια που γίνεται στο παρόν συνεχώς ή επαναλαμβάνεται,

π.χ. Οι διακοπές των μαθητών τα τελευταία χρόνια **κρατούν** δύο μήνες.

Ο ενεστώτας χρησιμοποιείται επίσης:

- α) Σε εκφράσεις που έχουν ένα γενικό, παγχρονικό ή αχρονικό, κύρος, όπως οι παροιμίες και τα γνωμικά. Τότε ονομάζεται γνωμικός ενεστώτας,

π.χ. Όποιος **βιάζεται σκοντάφτει**.

- β) Σε αφηγήσεις που αναφέρονται σε πράξεις του παρελθόντος με σκοπό να δοθεί μεγαλύτερη ζωντάνια στην περιγραφή. Τότε ονομάζεται ιστορικός ενεστώτας,

π.χ. Ήμασταν στον σταθμό και περιμέναμε το τρένο. Ξαφνικά **έρχεται** λαχανιασμένη η Αλίκη και μας **ανακοινώνει** το ευχάριστο νέο.

- γ) Σε εκφράσεις οι οποίες δηλώνουν μια ενέργεια που παρουσιάζεται ότι θα γίνει στο μέλλον οπωσδήποτε,

π.χ. Την επόμενη εβδομάδα **αρχίζουν** οι εξετάσεις.

- **Ο παρακείμενος:** δηλώνει κατά κανόνα μια ενέργεια που έγινε πριν από τη χρονική στιγμή κατά την οποία εκφωνείται ο λόγος, αλλά το αποτέλεσμα της εξακολουθεί να ισχύει και στο παρόν,

π.χ. Η κυβέρνηση **έχει επιβάλει** νέους φόρους.

Σε πολλές περιπτώσεις, ο παρακείμενος αντικαθίσταται από τον αόριστο. Γι' αυτό μπορεί να θεωρηθεί και παρελθοντικός χρόνος,

π.χ. Ο κ. Ιωαννίδης **έχει ζητήσει** πολλά από τους μαθητές του → Ο κ. Ιωαννίδης **ζήτησε** πολλά από τους μαθητές του.

Η αντικατάσταση, όμως, αυτή δεν είναι δυνατό να γίνει σε όλες τις περιπτώσεις,

π.χ. ενώ μπορεί να ειπωθεί στη νέα ελληνική η φράση: **Άνοιξε** ένα μαγαζί εδώ και δύο χρόνια, αλλά αναγκάστηκε να το κλείσει, δεν μπορεί όμως να ειπωθεί η φράση: **Έχει ανοίξει** ένα μαγαζί εδώ και δύο χρόνια, αλλά αναγκάστηκε να το κλείσει.

(Στα παραπάνω παραδείγματα φαίνεται ότι δε μπορεί να συνδυαστεί ο χρονικός προσδιορισμός του παρελθόντος με παρακείμενο, ενώ μπορεί να συνδυαστεί με αόριστο).

Ο παρακειμένος αντί του αορίστου χρησιμοποιείται, συνήθως, όταν ο ομιλητής θέλει να δείξει ότι η χρονική απόσταση, η οποία χωρίζει τη στιγμή της πράξης που δηλώνει το ρήμα από τη στιγμή της αναφοράς στην πράξη αυτή, είναι μεγάλη,

π.χ. Η Ελένη **έχει εργαστεί** σε βιβλιοπωλείο.

Γενικώς πάντως, τα σημασιολογικά όρια μεταξύ του αορίστου και του παρακειμένου στη χρήση της νέας ελληνικής δεν είναι σαφή.

► ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

- **Ο παρατατικός:** δηλώνει κατά κανόνα μια ενέργεια που γινόταν στο παρελθόν συνεχώς ή επαναλαμβανόταν σε τακτά διαστήματα,

π.χ. Εκείνη τη χρονιά **δούλευα** σ' έναν διεθνή οργανισμό.

Ο παρατατικός χρησιμοποιείται, επίσης, με πρόταξη του θα, για να δηλώσει μια ενέργεια που δεν πραγματοποιείται είτε πρόκειται για το παρελθόν είτε για το παρόν είτε για το μέλλον,

π.χ. Νόμιζα πως **θα έφευγε** σήμερα ο Γιώργος.

- **Ο αόριστος:** δηλώνει, κατά κανόνα, μια ενέργεια που έγινε και τελείωσε στο παρελθόν,

π.χ. Ο σερβιτόρος **καθάρισε** όλα τα τραπέζια.

Ο αόριστος χρησιμοποιείται επίσης:

- α) Σε εκφράσεις, οι οποίες δηλώνουν ενέργειες που γίνονται στο παρόν, τις οποίες, κατά κανόνα, δηλώνει ο ενεστώτας. Χρησιμοποιείται σε γνωμικά και παροιμίες και ονομάζεται γνωμικός αόριστος,

π.χ. Ο τρελός **είδε** τον μεθυσμένο και τον **φοβήθηκε**.

- β) Σε εκφράσεις, οι οποίες δηλώνουν ενέργειες που παρουσιάζονται ότι θα γίνουν οπωσδήποτε και γρήγορα στο μέλλον,

π.χ. Στείλε μου μήνυμα εσύ κι εγώ αμέσως **ήρθα**.

- **Ο υπερσυντέλικος:** δηλώνει, κατά κανόνα, μια ενέργεια που έγινε στο παρελθόν, πριν αρχίσει κάποια άλλη που επίσης έγινε στο παρελθόν,

π.χ. Ο αντιπρόεδρος **είχε φύγει**, όταν τον ζήτησαν στο τηλέφωνο.

Ο υπερσυντέλικος χρησιμοποιείται επίσης:

- α) Για να δηλώσει ότι κάποια ενέργεια έγινε στο πολύ μακρινό παρελθόν, χωρίς να συσχετιστεί αυτή με κάποια άλλη ενέργεια,

π.χ. Κάποτε η αδελφή του Γιώργου **είχε κερδίσει** στο λαχείο. Στην περίπτωση αυτή ο υπερσυντέλικος μπορεί να αντικατασταθεί και με τον αόριστο, π.χ. Κάποτε η αδελφή του Γιώργου **κέρδισε** στο λαχείο.

- β) Με πρόταξη του «θα», για να δηλώσει ότι κάποια ενέργεια δεν ολοκληρώθηκε, αν και θα ήταν δυνατό να είχε ολοκληρωθεί στο παρελθόν,

π.χ. Κάθε λογικός άνθρωπος εκείνη την ώρα **θα είχε φύγει**. Ο Γιώργος όμως δεν έφυγε.

► ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

- **Ο συνοπτικός μέλλοντας:** δηλώνει, κατά κανόνα, μια ενέργεια που θα γίνει και θα τελειώσει σε κάποια μελλοντική στιγμή,
 - π.χ. Αύριο το πρωί ο Αριστοτέλης **θα σου φέρει** τα αποτελέσματα.
 Ο συνοπτικός μέλλοντας χρησιμοποιείται επίσης:
 - α)** Αντί για ενεστώτα, για να δηλώσει μια επαναλαμβανόμενη ενέργεια,
 - π.χ. Ο Περικλής κάθε μεσημέρι **θα επιστρέψει** από το σχολείο, **θα φάει**, **θα διαβάσει** και **θα δει** τηλεόραση.
 - β)** Σπανιότερα, σε βιογραφικές αφηγήσεις, αντί για αόριστο,
 - π.χ. Ο καλλιτέχνης γεννήθηκε και σπούδασε στην Αθήνα. Στη συνέχεια **θα ζήσει** μερικά χρόνια στο Παρίσι. **Θα μεγαλουργήσει** όμως στο Βερολίνο.
- **Ο εξακολουθητικός μέλλοντας:** δηλώνει, κατά κανόνα, μια ενέργεια που θα γίνεται στο μέλλον συνεχώς ή θα επαναλαμβάνεται σε τακτά διαστήματα,
 - π.χ. Το νέο διαστημόπλοιο **θα ταξιδεύει** συνέχεια στο διάστημα.
- **Ο συντελεσμένος μέλλοντας:** δηλώνει, κατά κανόνα, μια ενέργεια η οποία θα γίνει στο μέλλον και θα έχει τελειώσει, πριν τελειώσει μια άλλη ενέργεια. Η τελευταία ενέργεια είτε δηλώνεται είτε υπονοείται,
 - π.χ. Όταν έρθει η διευθύντρια, οι μαθητές **θα έχουν μπει** στην αίθουσα.

ΠΟΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Πρόκειται για μια μορφολογική κατηγορία, που αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζει ο ομιλητής το αν η ενέργεια που δηλώνει το ρήμα εμφανίζεται ως ολοκληρωμένη, ως εξελισσόμενη κτλ. Το ποιόν ενέργειας του ρήματος ονομάζεται και τρόπος ή όψη. Στη νέα ελληνική υπάρχουν τρία είδη ποιού ενέργειας, τα οποία είναι:

- α)** Το **μη συνοπτικό** (ή **εξακολουθητικό-επαναλαμβανόμενο**) ποιόν ενέργειας παρουσιάζει την ενέργεια που δηλώνει το ρήμα ως συνεχιζόμενο ή επαναλαμβανόμενο γεγονός,
 - π.χ. Κάθε μέρα **πίνει** ένα ποτήρι γάλα. Ο Βασίλης **πότιζε** τον κήπο, όταν άρχισε να αστράφτει.
- β)** Το **συνοπτικό** (ή **συνοπτικό-στιγμιαίο**) ποιόν ενέργειας παρουσιάζει την ενέργεια που δηλώνει το ρήμα ως γεγονός ολοκληρωμένο, αλλά δίνεται έμφαση κυρίως στην ίδια την πράξη και όχι στη χρονική διάρκεια,
 - π.χ. **Έψαξε** όλο τον κόσμο, αλλά δεν τον **βρήκε**. Η Φωτεινή φέτος θέλει **να αυξήσει** τα έσοδά της.
- γ)** Το **συντελεσμένο** ποιόν ενέργειας δηλώνει μια ενέργεια η οποία έγινε πριν από τη χρονική στιγμή που εκφωνείται ο λόγος, αλλά το αποτέλεσμα της εξακολουθεί να ισχύει και στο παρόν,
 - π.χ. Ο ήλιος **έχει ανατείλει** από ώρα. Όταν φτάσει ο τελευταίος αθλητής στο τέρμα, ο πρώτος **θα έχει πάρει** και τα βραβεία.

Οι χρόνοι που παρουσιάζουν το μη συνοπτικό ποιόν ενέργειας σχηματίζονται από το ενεστωτικό θέμα, ενώ οι χρόνοι που παρουσιάζουν το συνοπτικό και το συντελεσμένο ποιόν ενέργειας σχηματίζονται από το αοριστικό θέμα.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ-ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Η επιλογή της ενεργητικής ή της παθητικής σύνταξης από τον πομπό βρίσκεται σε άμεση σχέση με το ύφος του κειμένου και τον επικοινωνιακό στόχο, που επιδιώκεται.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ	ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Τονίζεται το υποκείμενο ▶ Το ύφος καθίσταται απλό, άμεσο, ζωντανό, υποκειμενικό και κατανοητό 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Τονίζεται το αποτέλεσμα της ενέργειας ▶ Το ύφος καθίσταται απρόσωπο, σοβαρό, τυπικό, αντικειμενικό

ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ	ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Το ρήμα της ενεργητικής μετατρέπεται στον αντίστοιχο τύπο της παθητικής (Προσοχή στον χρόνο και την έγκλιση!) ▶ Το αντικείμενο τρέπεται σε υποκείμενο ▶ Το υποκείμενο τρέπεται σε ποιητικό αίτιο (από + αιτιατική) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Το ρήμα της παθητικής μετατρέπεται στον αντίστοιχο τύπο της ενεργητικής (Προσοχή στον χρόνο και την έγκλιση!) ▶ Το υποκείμενο τρέπεται σε αντικείμενο ▶ Το ποιητικό αίτιο τρέπεται σε υποκείμενο

▶ ΠΡΟΣΟΧΗ!

Στην περίπτωση των **αποθετικών** ρημάτων (ρήματα τα οποία παρουσιάζουν μόνο παθητική φωνή, αλλά ενεργητική διάθεση), η μετατροπή ενεργητικής σε παθητική σύνταξη πραγματοποιείται ως εξής (ενδεικτικά παραδείγματα):

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ	ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ
Αισθάνομαι (κάτι)	(κάτι) γίνεται αισθητό
Αντιλαμβάνομαι (κάτι)	(κάτι) γίνεται αντιληπτό
Δέχομαι (κάτι)	(κάτι) γίνεται δεκτό
Εκμεταλλεύομαι (κάποιον)	(κάποιος) γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης (από εμένα)
Μεταχειρίζομαι (κάποιον)	(κάποιος) γίνεται αντικείμενο μεταχείρισης (από εμένα)
Μιμούμαι (κάποιον)	(κάποιος) γίνεται αντικείμενο μίμησης (από εμένα)
Περιποιούμαι (κάποιον)	(κάποιος) δέχεται περιποίηση (από εμένα)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

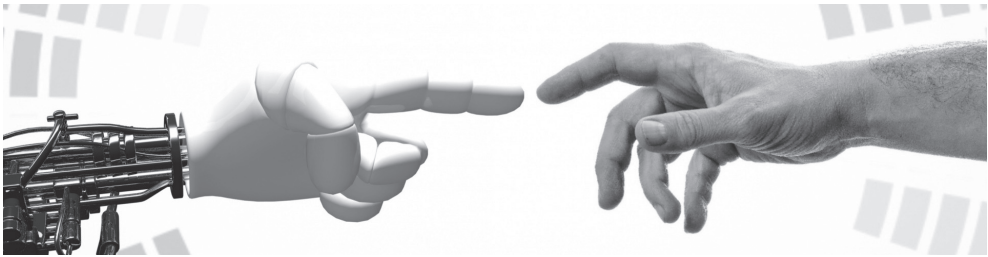
Να εντοπίσετε το είδος της σύνταξης στα παρακάτω αποσπάσματα και να τα μετατρέψετε στο αντίθετο είδος. Τι μεταβάλλεται ως προς το ύφος του λόγου;

Οι περισσότεροι άνθρωποι τρέφουν την αυταπάτη ότι κάθε τεχνολογική ανανέωση θα μεταφραστεί άμεσα σε κάποιο όφελος γι' αυτούς, δε διακρίνουν, δηλαδή, τις ενδεχόμενες αρνητικές συνέπειες κι, έτσι, δε βλέπουν κανένα πρόβλημα άξιο για συζήτηση.

Θανάσης Γιαλκέτσος, εφημ. «Κυριακάτικη»

Ενδεικτική απάντηση:

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, η σύνταξη είναι ενεργητική. Ο συγγραφέας έχει ως στόχο να τονίσει το υποκείμενο και να καταστήσει το ύφος απλό, άμεσο, ζωντανό, υποκειμενικό και κατανοητό. Η μετατροπή της περιόδου σε παθητική σύνταξη έχει ως εξής: «Από τους περισσότερους ανθρώπους τρέφεται η αυταπάτη ότι κάθε τεχνολογική ανανέωση θα μεταφραστεί άμεσα σε κάποιο όφελος γι' αυτούς, δεν είναι διακριτές, δηλαδή, οι ενδεχόμενες αρνητικές συνέπειες κι, έτσι δεν είναι ορατό κανένα πρόβλημα άξιο για συζήτηση. Με τη μετατροπή σε παθητική σύνταξη, τονίζεται το αποτέλεσμα της ενέργειας του ρήματος και το ύφος καθίσταται απρόσωπο, σοβαρό, τυπικό, αντικειμενικό.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

A **Να εντοπίσετε το είδος της σύνταξης στα παρακάτω αποσπάσματα και να τα μετατρέψετε στο αντίθετο είδος. Τι μεταβάλλεται ως προς το νόημα και ως προς το ύφος του λόγου;**

- Θα ήθελα όποιος/α πάρει τη θέση της διεύθυνσης της Εθνικής Πινακοθήκης να τη σεβαστεί, να τιμηθεί το έργο που θα παραληφθεί και να συνεχιστεί απ' αυτόν/ήν.
Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα, εφημ. «Το Βήμα», 31/10/2021 (ελαφρώς διασκευασμένο)
- Ήταν περίπου 7 χρόνια πριν, όταν ένα περίεργο φαινόμενο προσέλκυσε το ενδιαφέρον όχι μόνο των κατοίκων της Αθήνας, αλλά και αρκετών τουριστών και ξένων μέσων ενημέρωσης.

Εφημ. «Το Βήμα», 31/10/2021

3. Ο διευθυντής του Ινστιτούτου Κυκλικής Οικονομίας και Κλιματικής Αλλαγής του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Δημοσίου Δικαίου περιγράφει το όραμα μιας ευημερούσας Μεσογείου, η οποία θα λειτουργεί ως παράδειγμα αειφορίας και σεβασμού προς το περιβάλλον.
Εφημ. «Το Βήμα», 31/10/2021
4. Το «πελαταιακό κράτος» καταργεί όχι μόνο τα «δημοκρατικά δικαιώματα» του πολίτη, την ευθύνη επιλογής των αρχόντων του, αλλά και τα κοινωνικά του δικαιώματα.
Χρήστος Γιανναράς, 14/1/19
5. Η ραδιοαστρονομία αποκαλύπτει φαινόμενα που δεν είναι ορατά με τα οπτικά τηλεσκόπια, που δουλεύουν στο ορατό μέρος του φάσματος.
Καθημερινή, 20/20/19
6. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τις διαστάσεις των κοινωνικών και πολιτικών κοινοτήτων της σύγχρονης εποχής και συγκεκριμένα μιας Ευρώπης με 350 εκατομμύρια κατοίκους, η αυτοκυβέρνηση απαιτεί τη μέγιστη δυνατή αποκέντρωση και τη θέσπιση πολιτικών κοινοτήτων βάσης, σε μια κλίμακα, στην οποία η άμεση δημοκρατία θα μπορούσε πραγματικά να λειτουργήσει με αποτελεσματικό τρόπο.
Κορνήλιος Καστοριάδης, 1993
7. Η αναγκαιότητα που καθορίζει την επιδίωξη της πραγματικής υπέρτατης ευδαιμονίας επιβάλλει, με την ίδια δύναμη, και την αναστολή, τη στάθμιση και τον ενδελεχή έλεγχο της κάθε τυχόν επιθυμίας, προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον αυτή σχετίζεται ή όχι με την αληθινή ευτυχία ή μας αποπροσανατολίζει.
Τζον Λοκ, «Δοκίμιο για την ανθρώπινη νόηση»
8. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από τα καταπληκτικά επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματα που χρησιμοποιούνται και για την τελειοποίηση των πολεμικών μέσων που απειλούν την ανθρωπότητα με πλήρη αφανισμό.
Α. Αγγελόπουλος
9. Μόνο η ύπαρξη αυτών των διαφορετικών, συχνά αλληλοσυγκρουόμενων, επιδιώξεων αναδεικνύει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του ανθρώπου και ο συγκεκριμένος συνδυασμός τους ορίζει πόσο ένα άτομο μπορεί να πετύχει την εσωτερική του ισορροπία και πόσο μπορεί να συμβάλλει στην ευτυχία της κοινωνίας.
Άλμπερτ Αϊνστάιν
10. Με τον όρο «επικοινωνιακή δράση» εννοώ μια συμβολικά διαμεσολαβημένη αλληλόδραση. Αυτή κατευθύνεται από υποχρεωτικά ισχύοντες κανόνες, οι οποίοι ορίζουν αμοιβαία αναμενόμενες συμπεριφορές και πρέπει να γίνονται κατανοητοί και να αναγνωρίζονται από δυο δρώντα υποκείμενα.
Γιούργκεν Χάμπερμας,
«Θεωρία της επικοινωνιακής δράσης»

Γ ΜΙΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ (ΒΡΑΧΥΠΕΡΙΟΔΟΣ) - ΜΑΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ ΛΟΓΟΣ

Σχετίζεται με την έκταση των περιόδων λόγου, που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας. Στην περίπτωση του βραχυπεριόδου (μικροπεριόδου) λόγου, τα νοήματα διατυπώνονται με τρόπο γρήγορο, απλό και, συνεπώς, είναι εύληπτα από τον αναγνώστη. Στην περίπτωση του μακροπεριόδου λόγου, παρουσιάζονται σύνθετες και πολύπλοκες σκέψεις και αναπτύσσεται η επιχειρηματολογία του συντάκτη.

ΒΡΑΧΥΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΜΑΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Τα νοήματα διατυπώνονται με εκφραστική λιτότητα ▶ Επιταχύνεται ο ρυθμός ▶ Το ύφος καθίσταται απλό, κατανοητό, ζωντανό, άμεσο ▶ Χρησιμοποιείται παρατακτική σύνδεση 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Τα νοήματα αποδίδονται με τρόπο σύνθετο και πολύπλοκο ▶ Το ύφος καθίσταται σοβαρό, τυπικό και επίσημο ▶ Χρησιμοποιείται υποτακτική σύνδεση

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

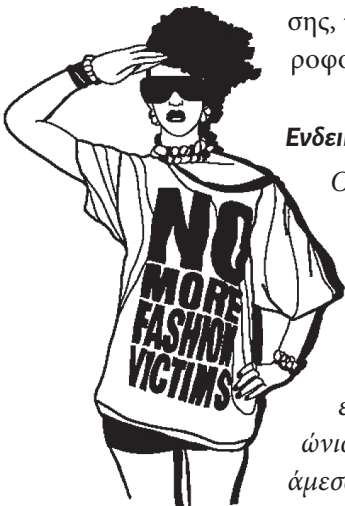
Να εντοπίσετε το είδος λόγου, που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας, παραθέτοντας χωρία από το απόσπασμα. Τι προσδίδεται στο κείμενο, με την επιλογή του συγγραφέα;

Εκεί που αρχίζει το στιλ, τελειώνει η μόδα. Η μόδα είναι άστατη, επιπόλαιη και –το βασικότερο– παροδική. Το στιλ, όμως, είναι σταθερό, δουλεμένο, προσωπικό και αιώνιο. Μόδα είναι αυτό το καταραμένο τεχνικό πέπλο παραπληροφόρησης, που φορούν όσοι δεν έχουν να προσφέρουν μια αυθεντική πληροφορία γούστου.

Ν. Πιπέρης

Ενδεικτική απάντηση:

Ο συγγραφέας έχει ως στόχο να αναδείξει την έννοια του στιλ, μέσα από τη σύγκρισή του με τη μόδα. Χρησιμοποιεί βραχυπερίοδο λόγο, «Εκεί που... η μόδα», «Η μόδα είναι... παροδική», «Το στιλ, όμως,... αιώνιο», διατυπώνοντας τα νοήματά του με εκφραστική λιτότητα και επιταχύνοντας το ρυθμό, γεγονός που ενισχύεται και από τη χρήση ασύνδετων σχημάτων «άστατη, επιπόλαιη, παροδική», «σταθερό, δουλεμένο, προσωπικό και αιώνιο». Έτσι, το ύφος του καθίσταται απλό, ζωντανό, κατανοητό και άμεσο.

ΤΙΤΛΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

▶ ΒΗΜΑΤΑ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΥ ΤΙΤΛΟΥ

- ➔ Αναφέρετε ποιο είναι το περιεχόμενο του τίτλου.
- ➔ Εξηγείτε, με συντομία, το θεματικό κέντρο / περιεχόμενο του κειμένου.
- ➔ Καταλήγεται σε συμπέρασμα σχετικά με το αν ο τίτλος είναι δηλωτικός του περιεχομένου (αν συσχετίζεται με το θεματικό κέντρο του).
- ➔ Αναφέρετε αν η γλώσσα χρησιμοποιείται δηλωτικά (κυριολεκτικά) ή συνυποδηλωτικά (μεταφορικά) και αν κινείται στο ίδιο ύφος με το κείμενο. [Αξιοποιείτε τις λέξεις (δώστε έμφαση στη λέξη με την οποία ξεκινά) και τα σημεία στίξης].
- ➔ Αν υπάρχει ρήμα, σχολιάζετε την επιλογή του ρηματικού προσώπου και την έγκλιση. Αν όχι, αναφέρετε πως ο συγγραφέας μεταδίδει άμεσα το μήνυμά του.
- ➔ Τέλος, σχολιάζετε αν είναι επικοινωνιακά αποτελεσματικός (αν, δηλαδή, είναι σύντομος, εύστοχος και αν προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη).

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Στο παρακάτω κείμενο, να εξετάσετε αν ο τίτλος είναι δηλωτικός του περιεχομένου και αν είναι επικοινωνιακά αποτελεσματικός.

Η Ελλάδα στην καρέκλα αναστενάζει

«Κολλημένη» στην καρέκλα παραμένει η πλειονότητα των Ελλήνων. Σχεδόν οκτώ στους δέκα δεν γυμνάζονται, ούτε αθλούνται, ενώ το 53% δηλώνει ότι ούτε καν έχει κάποια μέτρια σωματική δραστηριότητα, όπως είναι το να κάνει ποδήλατο, να είναι σε ομάδα χορού ή να ασχολείται με την κηπουρική. Και σχεδόν δύο στους δέκα Έλληνες περνούν τουλάχιστον 8,5 ώρες ημερησίως καθιστοί. Η πανδημία της COVID-19 δεν φαίνεται να είχε ιδιαίτερο αντίκτυπο στην αύξηση της σωματικής δραστηριότητας των Ελλήνων και γενικά των Ευρωπαίων πολιτών, με το 35% όσων γυμνάζονται

να αναφέρουν ότι μείωσαν τη σωματική τους δραστηριότητα και το 14% ότι τη σταμάτησαν.

Αυτά είναι ορισμένα από τα συμπεράσματα πρόσφατης έρευνας του Ευρωβαρόμετρου για τη συχνότητα άσκησης ή συμμετοχής σε αθλήματα των πολιτών στην Ε.Ε., οι υπεύθυνοι της οποίας τονίζουν ότι «παρά την όλο και πιο έντονη σημασία που δίνεται πλέον στην προαγωγή της σωματικής δραστηριότητας στα κράτη-μέλη της Ε.Ε., τα ποσοστά της απουσίας άσκησης και της καθιστικής ζωής μεταξύ των Ευρωπαίων αλλά και των Ελλήνων πολιτών παραμένουν ανησυχητικά υψηλά». Στην έρευνα συμμετείχαν από τη χώρα μας 1.014 άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω, τα οποία κλήθηκαν να απαντήσουν με τη μέθοδο των συνεντεύξεων την περασμένη άνοιξη.

Ενδεικτική απάντηση:

Ο τίτλος του συγκεκριμένου άρθρου αναφέρεται στην ελάχιστη σωματική άσκηση των Ελλήνων. Είναι δηλωτικός του περιεχομένου, καθώς το κείμενο αναφέρεται στα χαμηλά ποσοστά γυμναστικής ή άθλησης των Ελλήνων, παρά τη σημασία που δίνεται στην προαγωγή σωματικής δραστηριότητας στα κράτη της Ε.Ε.· παρά την προσωρινή στροφή στην άσκηση, κατά την περίοδο της πανδημίας, οι Έλληνες επιλέγουν ξανά την καθιστική ζωή. Ο τίτλος ξεκινά με τη λέξη «Ελλάδα, με στόχο να δοθεί έμφαση και η γλώσσα είναι συνυποδηλωτική, γιατί χρησιμοποιείται το σχήμα λόγου της μετωνυμίας (Ελλάδα αντί για Έλληνας), καθώς και η μεταφορική φράση «στην καρέκλα αναστενάζει», η οποία ο συντάκτης υπαινίσσεται πως οι Έλληνες επιλέγουν την καθιστική ζωή. Το ρήμα «αναστενάζει» βρίσκεται σε γ' ρηματικό πρόσωπο, προκειμένου ο συγγραφέας να αποστασιοποιηθεί και να λειτουργήσει ως αντικειμενικός παρατηρητής και σε οριστική έγκλιση, η οποία αποδεικνύει τη βεβαιότητά του για όσα γράφει. Ο τίτλος δεν κινείται στο ίδιο υφολογικό επίπεδο με το κείμενο, καθώς έμμεσα ο συντάκτης ειρωνεύεται την αποχή των Ελλήνων από τη σωματική άσκηση, ενώ, στο κείμενο, με σοβαρό και επίσημο ύφος, παρατίθενται αποτελέσματα ερευνών, αριθμητικά και στατιστικά δεδομένα, καθώς και οι απόψεις των υπευθύνων της έρευνας σχετικά με το ζήτημα. Πρόκειται για έναν τίτλο επικοινωνιακά αποτελεσματικό, καθώς, παρά το γεγονός ότι είναι δηλωτικός του περιεχομένου, η χρήση του λόγου είναι μεταφορική και είναι σύντομος, εύστοχος και προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

8 Ποια σχέση έχει ο τίτλος του παρακάτω κειμένου με το περιεχόμενό του. Να εκθέσετε την άποψή σας σε 50-60 λέξεις.**Το «τείχος του αίσχους» ανάμεσα στα δύο φύλα**

Πενήντα χρόνια από τη Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και τρία χρόνια μετά την Παγκόσμια Διάσκεψη του ΟΗΕ, όπου το σύνθημα «τα δικαιώματα των γυναικών είναι ανθρώπινα δικαιώματα» ήταν κυρίαρχο, το θέμα επανέρχεται εξαιτίας των συνεχιζόμενων και εκτεταμένων παραβιάσεων των δικαιωμάτων των γυναικών, όπου γης.

Το πρόσφατο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο Αφγανιστάν, καθώς και η σχετική Έκθεση της Unicef έφεραν ξανά στην επικαιρότητα και ευαισθητοποίησαν την κοινή γνώμη για τα προβλήματα βίας εις βάρος των γυναικών. Η υπεύθυνη για την ανθρωπιστική βοήθεια της ΕΕ επίτροπος κυρία Έμα Μπονίνο ανέλαβε εκστρατεία με τίτλο «ένα λουλούδι για τις γυναίκες της Καμπούλ» και ζήτησε από τις ευρωπαϊκές γυναικείες οργανώσεις και προσωπικότητες να αφιερώσουν τη φετινή Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας στις περισσότερο καταπιεσμένες γυναίκες του κόσμου, τις γυναίκες του Αφγανιστάν. Η πρόταση έγινε ασμένως αποδεκτή, αφού η κακομεταχείριση και η βία εις βάρος των γυναικών είναι πρόβλημα με παγκόσμια, διαταξική και διαπολιτιστική διάσταση. Η περίπτωση του Αφγανιστάν αποτελεί την πιο ακραία έκφρασή του.

Η εξουσία των Ταλιμπάν μας ξαναγυρίζει αιώνες πίσω, στα πιο σκοτεινά χρόνια του Μεσαίωνα. Στο όνομα του Ισλάμ, όπως συνέβαινε στη μεσαιωνική χριστιανική Ευρώπη, διαπράττονται τα πιο φρικτά εγκλήματα. Η ζωή των γυναικών έχει μετατραπεί σε τραγωδία, αφού οι φανατικοί ισλαμιστές τις απέκλεισαν από τη δημόσια σφαίρα και τις αποστέρησαν από κάθε δυνατότητα για μόρφωση, εργασία, ελευθερία έκφρασης και κυκλοφορίας. Ακόμη και αυτό το δικαίωμα στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη δεν αναγνωρίζεται, αφού τα νοσοκομεία δε δέχονται πια γυναίκες ασθενείς, οι οποίες υποχρεώνονται να προσφεύγουν στη μοναδική γυναικεία πολυκλινική της Καμπούλ, που λειτουργεί χωρίς επάρκεια σε ηλεκτρισμό, νερό και ιατρικό εξοπλισμό. Οι γυναίκες, ζώντας σε αυτό το ιδιότυπο και απεχθές απαρτχάιντ, είναι υποχρεωμένες να καλύπτονται με την μπούργκα και να περιορίζουν στο ελάχιστο τις εξόδους τους, με αποτέλεσμα την εμφάνιση οστεοπαθειών από έλλειψη ηλίου και βιταμίνης D.

Στο Αφγανιστάν, η ανυπακοή στην εξουσία των εξτρεμιστών ισοδυναμεί με θάνατο. Οι γυναίκες μαστιγώνονται, ραντίζονται με καυστικά οξέα, λιθοβολούνται και δολοφονούνται για «εγκλήματα», όπως το να μην έχουν καλυμμένους αστραγάλους, αν φανούν τα χέρια τους ή το πρόσωπό τους, ακόμη και σε περίπτωση που επιτρέψουν στα παιδιά τους να παίξουν με παιχνίδια. Για έξοδο χωρίς συνοδεία συγγενούς αρσενικού η ποινή είναι θάνατος διά λιθοβολισμού, ενώ απαγορεύονται η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, το χειροκρότημα, οι φωτογραφίες, το τραγούδι, ο χορός. Τα κορί-

τσια που πέφτουν θύματα βιασμού, σύμφωνα με τους νόμους των φανατικών, πρέπει να διαθέτουν τέσσερις αρσενικούς μάρτυρες για να αποδείξουν ότι δεν προκάλεσαν οι ίδιες τον βιασμό τους. Φυσικά τέτοιοι μάρτυρες δεν βρίσκονται ποτέ. Σε αυτή την περίπτωση, η οικογένεια είναι υποχρεωμένη να σκοτώσει το κορίτσι προκειμένου να «προστατεύσει» την τιμή της οικογένειας!

Έπειτα από όλα αυτά, δεν είναι άξιον απορίας το ότι οι Ταλιμπάν έφθασαν στο σημείο να συλλάβουν την επίτροπο Έμα Μπονίνο, όταν πριν από μερικούς μήνες επισκέφθηκε την Καμπούλ. Και να σκεφθεί κανείς ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο κύριος χορηγός ανθρωπιστικής βοήθειας στο Αφγανιστάν. Οι Ταλιμπάν, βεβαίως, ισχυρίζονται θρασύτατα ότι ενεργούν χάριν του Ισλάμ. Ωστόσο, οι διανοούμενοι μουσουλμάνοι σε όλο τον κόσμο υποστηρίζουν ότι το Ισλάμ δεν έχει καμιά σχέση με αυτά. Το μοναδικό κίνητρο των φανατικών είναι η εξουσία και ο έλεγχος της χώρας. Άλλωστε, η μέθοδος του αποκλεισμού μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού από τη δημόσια ζωή δεν είναι καινούργια. Η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών έχει την ίδια ηλικία με τον πολιτισμό μας.

Στη Δύση, βέβαια, δεν πάμε πίσω. Τα πρόσφατα στοιχεία της Unicef είναι συγκλονιστικά. Στις ΗΠΑ, κάθε εννέα δευτερόλεπτα κακοποιείται μία γυναίκα, ενώ περισσότερα από 60 εκατομμύρια γυναίκες στη διάρκεια του 1996 σε όλο τον κόσμο έπεσαν θύματα άγριας κακοποίησης και έχασαν τη ζωή τους. Σύμφωνα με άλλα στοιχεία, κάθε 15 λεπτά μία γυναίκα βιάζεται στον κόσμο, στις ΗΠΑ κάθε έξι λεπτά. Σε πολλές χώρες του Τρίτου Κόσμου η απώλεια της παρθενίας πριν από τον γάμο τιμωρείται σαν εγκληματική πράξη. Στην Αφρική, δύο εκατομμύρια γυναίκες ετησίως ακρωτηριάζονται σεξουαλικά, ενώ περίπου 130 εκατομμύρια έχουν ήδη υποστεί αυτό το φρικτό μαρτύριο.

Ωστόσο, η βία δεν εκφράζεται μόνο μέσα από τη σωματική κακοποίηση. Υπάρχουν και άλλες εξίσου σοβαρές μορφές παραβιάσεων των δικαιωμάτων των γυναικών, όπως είναι οι συνεχιζόμενες διακρίσεις στην αγορά εργασίας, ο έμμεσος αποκλεισμός από τα κέντρα άσκησης πολιτικής και λήψης αποφάσεων, η άνιση και άδικη κατανομή του χρόνου και των οικογενειακών υποχρεώσεων ανάμεσα στα δύο φύλα, οι σεξουαλικές παρενοχλήσεις, η σωματεμπορία, η πορνογραφία.

Η βία κατά των γυναικών, σίγουρα, αποτελεί το «τείχος του αίσχους» του σύγχρονου πολιτισμού μας και χρειάζεται να αναληφθεί δράση σε ατομικό, συλλογικό και θεσμικό επίπεδο για την εξάλειψή της. Σε επίπεδο ΕΕ, χρειάζεται να διατεθούν ικανοί πόροι για την καταπολέμησή της. Τα 3 εκατομμύρια ECU που διατέθηκαν κατά το 1997 για το πρόγραμμα Δάφνη, με αφορμή τα γεγονότα του Βελγίου, και άλλα τόσα που εγκρίθηκαν για το 1998 δεν είναι αρκετά για να αντιμετωπισθεί το φαινόμενο. Χρειαζόμαστε κοινωνικές υπηρεσίες παροχής βοήθειας και στέγασης, κατάρτισης ειδικών μονάδων καταστολής της εγκληματικής βίας κατά των γυναικών και των παιδιών, καμπάνιες ενημέρωσης, προγράμματα πρόληψης, ευαίσθητα ΜΜΕ, καθώς και έρευνες και μελέτες για το κοινωνικό και οικονομικό κόστος της βίας. Οι ευρωβου-

λευτίνες της Σοσιαλιστικής Ομάδας προτείνουν να αφιερωθεί το έτος 1999 στην καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και των παιδιών. Ίδωμεν.

Άννα Καραμάνου, ευρωβουλευτής, εφημ. «Το Βήμα»

9 Να αξιολογήσετε τη συνάφεια του τίτλου του κειμένου με το θέμα του και τη θέση, που παίρνει ο συγγραφέας απέναντι σε αυτό.

Το χάσμα που «μπαζώσαμε»

Παλαιότερα, μια μεγάλη απόσταση χώριζε τις γενιές που ταλαντεύονταν στα άκρα της ανθρώπινης εμπειρίας, ανάμεσα σε πολέμους και ανοικοδομήσεις, σε ανελέητες τυραννίες και χιμαιρικές χρυσές εποχές. Σήμερα οι γενιές, αναπόδραστα και σε ύψη και σε βάθη, είναι κατά πολύ βραχύτερες...

Χαμένη είπαν τη γενιά του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου – όσοι δεν αποδεκατίστηκαν στα πεδία των μαχών με κόπο έπλασαν από τις στάχτες τη μαγιά της επόμενης μέρας. Μεγάλη βάφτισαν τη γενιά που πάλεψε και δημιούργησε, αλλά βρέθηκε στη φωτιά του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Σιωπηλούς ονόμασαν όσους γεννήθηκαν στον πόλεμο και γνώρισαν φτώχεια, πολλοί μετανάστευσαν, αρκετοί πρόκοψαν. Η μεταπολεμική γενιά της πληθυσμιακής έκρηξης, η γενιά του Πολυτεχνείου, βίωσε πολιτικοκοινωνικές αλλαγές, είχε ευκαιρίες και πλήρη απασχόληση, κυνήγησε την άνετη ζωή, φτιάχτηκε, συμβιβάστηκε. Η επόμενη, η γενιά X, ήταν τα παιδιά της τεχνολογικής και επικοινωνιακής επανάστασης, της υψηλής μόρφωσης, της ευημερίας, η γενιά της σημερινής εξουσίας. Η γενιά Y, της αλλαγής της χιλιετίας –εδώ η γενιά της ανεργίας–, άνησε στο χείλος ενός απρόβλεπτου γκρεμού (όσοι δεν έφυγαν σε χώρες ικανές να διαχειριστούν το νέο «αίμα» ακόμη παλεύουν). Μετά ήρθε η γενιά Z, που μεγάλωσε –στην αυγή της νέας χιλιετίας– «διασυνδεδεμένη» από τα γεννοφάσκια με το κινητό ως σωματικό μέλος· σήμερα είναι έφηβοι ή 20άρηδες, συντηρητικοί, πραγματιστές και προγραμματισμένοι (βίωσαν την οικονομική αστάθεια, τα οικογενειακά χρέη). Αναμειγνύουν τον ψηφιακό με τον πραγματικό κόσμο, ψωνίζουν ηλεκτρονικά, προτιμούν το YouTube, τα blogs, το Instagram, το Whisper, το Snapchat, εντυπωσιάζονται από τις διασημότητες των κοινωνικών μέσων, από τα οποία ενημερώνονται, βγάζουν χρήματα από πωλήσεις μέσω διαδικτυακών εργαλείων, επεξεργάζονται πολλές πληροφορίες με τρομακτική ταχύτητα και δεν μπορούν να φανταστούν τη ζωή παρά σε ένα ψηφιακό περιβάλλον, την αλληγορία της σωτηρίας. Η γενιά Άλφα είναι τα τωρινά παιδιά, που θα απασχοληθούν σε επαγγέλματα τα οποία δεν υφίστανται ακόμη... Η εναλλαγή γενεών επιταχύνεται, όπως όλα. Κάθε γενιά δεν είναι τέκνο της προηγούμενης αλλά παλαιότερης «σειράς», και τα χάσματα δεν μπαζώνονται με πόνο και δάκρυ, τείνουν να εκλείψουν.

Όπως λένε οι ειδικοί, με την εξοικείωση των μεγαλύτερων στις νέες τεχνολογίες και την εύκολη πρόσβαση σε αυτές, την παράταση της εργασιακής ζωής, τη δημογραφική εξέλιξη των κοινωνιών, σε έναν εργασιακό χώρο μπορεί να συνυπάρχουν και να

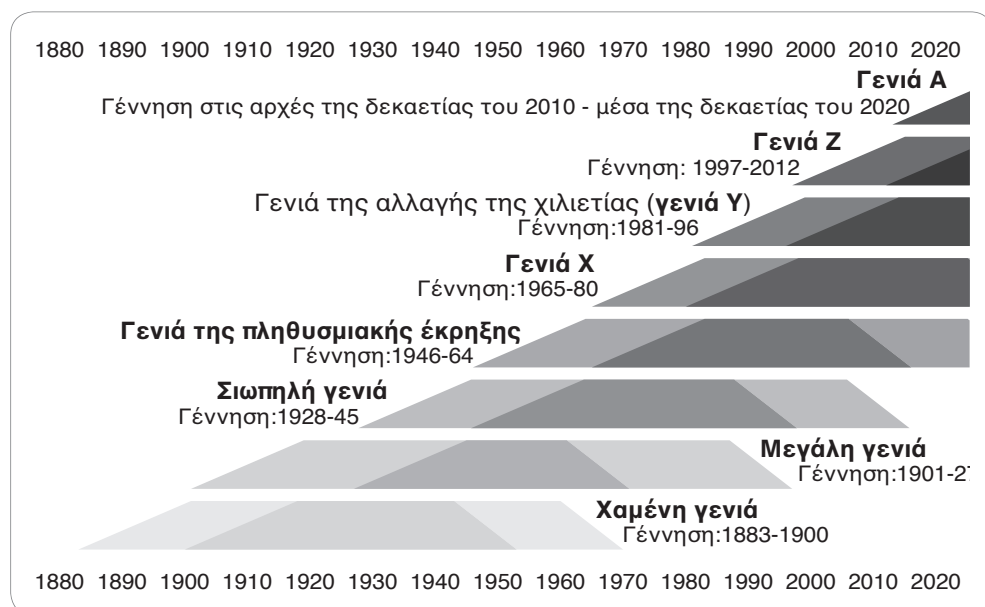
συνεργάζονται έως και πέντε διαφορετικές γενιές. Αυτό το μείγμα γενεών βρίσκει την πλήρη του έκφραση στη γενιά V (από το Volunteer), τη γενιά των εθελοντών, άτομα από διαφορετικές ηλικίες αλλά με κοινό στόχο –της προσφοράς–, που διαπερνά σιδηρές ιεραρχήσεις. Σε αυτήν, αρχηγοί, μέντορες δεν είναι κατά κανόνα οι πρεσβύτεροι...

Σταδιακά, οδηγούμαστε σε κοινωνίες, όπου δεν θα υπάρχουν τείχη μεταξύ των γενεών και η διαφορά ηλικίας θα είναι λιγότερο σημαντική από τη διαφορά συμπεριφοράς και τρόπου ζωής. Ήδη, δεν υφίστανται σαφείς διαχωριστικές γραμμές μεταξύ παιδικής ηλικίας, εφηβείας, νεότητας, ωριμότητας, γεροντικής ηλικίας, αλλά ένα «μπουκέτο» ρόλων, του ώριμου, του ανώριμου, του μικρομέγαλου, του παλιμπαιδος, από το οποίο ο καθένας διαλέγει ό,τι του αρέσει, για να συνθέσει το ψηφιδωτό της ζωής του. Όλοι «τρέφονται» σχεδόν με τις ίδιες προκλήσεις. Όλοι μπορούν να επηρεάσουν, καθώς αποκτούν φωνή μέσα από ομάδες που υπερβαίνουν ηλικιακούς και κοινωνικοοικονομικούς φραγμούς.

Δεν εξομοιώνονται οι ηλικίες, οι γενιές συγκλίνουν. Το χάσμα των γενεών δεν οφείλεται παρά στην ψευδαίσθηση των μεγάλων ότι η νέα γενιά είναι πλασμένη από άλλα υλικά. Λάθος. Αν κάτι τους χωρίζει, είναι ο τρόπος που αμφοτέροι κατανοούν τον κόσμο. Είναι το απεριόριστο των νέων απέναντι στο πεπερασμένο των ενηλίκων. Φαντάζεστε πώς θα ήταν αν οι νέοι έπαυαν να είναι ιδεαλιστές; Θα έμοιαζαν στους «ρεαλιστές» ενηλίκους. Αν συνέβαινε ποτέ κάτι τέτοιο, δεν θα υπήρχαν παρά άνθρωποι μόνο μιας ηλικίας.

Ευτυχώς, με τα υπάρχοντα μέσα, κάτι παντελώς αδύνατον.

Τασούλα Καραϊσκάκη, εφημ., «Η Καθημερινή»

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

A. ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ - ΔΟΜΗ - ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1. Στη συγκεκριμένη παράγραφο, ο συγγραφέας έχει ως πρόθεση να ωθήσει τον αναγνώστη να συνειδητοποιήσει την πνευματική κατάσταση της νεολαίας, στη σύγχρονη εποχή. Προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του, αναπτύσσει την παράγραφο με αίτιο-αποτέλεσμα. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει πως οι νέοι αδιαφορούν για την εξέλιξη του πνεύματός τους, αλλά και για τις τέχνες και τον πολιτισμό, αλλά προτιμούν να διασκεδάζουν, σπαταλώντας τον ελεύθερο χρόνο τους. Σαν αποτέλεσμα, μαζοποιούνται, χάνουν την ιδιαιτερότητά τους και κινούνται προς το μέλλον, χωρίς αξίες και σκοπό.
2. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, ο συγγραφέας έχει ως πρόθεση να ενημερώσει τον αναγνώστη σχετικά με την αξία της φιλίας, στην αρχαιότητα. Προκειμένου να επιτύχει το στόχο του, οργανώνει την παράγραφο με τη μέθοδο της διαίρεσης. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει πως η φιλία (διαιρετέα έννοια), ανάλογα με το θεμέλιό της (διαιρετική βάση), διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες (είδη): την ωφελμιστική, την απολαυστική και εκείνη, που βασίζεται στον αλληλοσεβασμό και την αλληλοεκτίμηση. Αναλυτικότερα, η ωφελμιστική κάνει την εμφάνισή της σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, είναι παροδική και συμπτωματική, χωρίς ύπαρξη ειλικρινών συναισθημάτων, ενώ η απολαυστική, επίσης συμπτωματική, φθίνει με τη μείωση κοινών ενδιαφερόντων, καθώς συναντάται σε άτομα νεαρής ηλικίας. Η τρίτη περίπτωση είναι εκείνη της αληθινής φιλίας, της άφθαρτης στο χρόνο, που στηρίζεται στην αγάπη, την εμπιστοσύνη και την ενσυναίσθηση.
3. Στόχος του συγγραφέα, στη συγκεκριμένη παράγραφο, είναι να πείσει σχετικά με τη δυσκολία αφύπνισης και σωστής καθοδήγησης των ανθρώπων. Προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του, αναπτύσσει την παράγραφο με συνδυασμό μεθόδων. Πιο συγκεκριμένα, αιτιολογεί την άποψή του περί αδυναμίας ανθρώπινης αφύπνισης (αιτιολόγηση), εξηγώντας ότι σε περίπτωση κινδύνου, δύο είναι οι πιθανές αντιδράσεις (διαίρεση): τα πλήθη είτε αγνοούν εκείνους, που κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου, με αποτέλεσμα να καταστρέφονται από εξωγενείς παράγοντες, παραθέτοντας το παράδειγμα των Ρωμαίων και των Γαλατών (παραδείγματα), είτε αυτοεξοντώνονται, όντας πανικοβλημένα.
4. Στη συγκεκριμένη παράγραφο, πρόθεση του συγγραφέα είναι να πληροφορήσει το κοινό σχετικά με το τι είναι ψυχολογία. Έτσι, επιλέγει να οργανώσει το λόγο του με συνδυασμό μεθόδων. Πιο συγκεκριμένα, με τη μέθοδο του ορισμού, ορίζει την ψυχολογία (οριστέα έννοια) ως την επιστήμη (γένος) των ψυχικών φαινομένων (ειδοποιός διαφορά), εξηγώντας,

με τη μέθοδο των παραδειγμάτων, τις εκφάνσεις, που τα συνιστούν, δηλαδή ορμές, έξεις, συγκινήσεις, κ.λπ., η οποία μελετά την εμφάνιση, την ανάπτυξη και την αλληλεξάρτησή τους.

5. Στη συγκεκριμένη παράγραφο, ο συγγραφέας, στην προσπάθειά του να ενημερώσει σχετικά με την έννοια του αναλφαβητισμού, επιλέγει να αναπτύξει την παράγραφο με τη μέθοδο της διαίρεσης. Αναλυτικότερα, εξηγεί πως ο αναλφαβητισμός (διαιρετέα έννοια), με κριτήριο το είδος της απουσίας γνώσεων (διαιρετική βάση), διακρίνεται σε απόλυτο και λειτουργικό (είδη της διαίρεσης). Στην πρώτη περίπτωση, αυτή του απόλυτου, γίνεται λόγος για ολοκληρωτική άγνοια ανάγνωσης, γραφής και αριθμητικής, ενώ στη δεύτερη, το άτομο χαρακτηρίζεται από απουσία κοινωνικών γνώσεων και δε μπορεί να λειτουργήσει ορθά ως μέλος μιας κοινωνίας.
6. Στη συγκεκριμένη παράγραφο, ο συγγραφέας έχει ως στόχο να εξηγήσει την αλληλεπίδραση, που υπάρχει, μεταξύ γλώσσας και πολιτισμού. Έτσι, αρχικά, κρίνει απαραίτητο να αναφέρει τι ακριβώς είναι η γλώσσα, γεγονός το οποίο επιτυγχάνεται με τη μέθοδο του ορισμού. Αναλυτικότερα, ως γλώσσα (οριστέα έννοια), ορίζεται ο βασικός κώδικας επικοινωνίας και κύριος φορέας ιδεών, αξιών και αντιλήψεων (γένος), που αντικατοπτρίζει τις πολιτισμικές δομές της κοινότητας, που τη χρησιμοποιεί. Μέσω, λοιπόν, του ορισμού, γίνεται αντιληπτός ο καθοριστικός ρόλος, που διαδραματίζει η γλώσσα στην εξέλιξη του πολιτισμού.
7. Πρόθεση του συγγραφέα, στη συγκεκριμένη παράγραφο, είναι να ενημερώσει τον αναγνώστη σχετικά με την οργάνωση «Γιατροί Χωρίς Σύνορα». Προκειμένου να υλοποιήσει την πρόθεσή του, αναπτύσσει την παράγραφο με τη μέθοδο του ορισμού. Αναλυτικότερα, εξηγεί πως οι «Γιατροί Χωρίς Σύνορα» (οριστέα έννοια) είναι μια διεθνής, ανεξάρτητη, ιατρική και ανθρωπιστική οργάνωση (γένος), που παρέχει επείγουσα βοήθεια σε άτομα που έχουν τραυματιστεί από ένοπλες συγκρούσεις, επιδημίες, αποκλεισμό από την παροχή ιατρικής φροντίδας και φυσικές καταστροφές, κυρίως σε χώρες της Αφρικής και της Ασίας, που έχουν έλλειψη ειδών πρώτης ανάγκης (ειδοποιός διαφορά), αναφέροντας, ακόμη, ότι ιδρύθηκε από μια ομάδα γιατρών και δημοσιογράφων, οι οποίοι πίστευαν στο δικαίωμα του ανθρώπου για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ανεξαρτήτως φυλής, εθνικότητας, θρησκευτικών και πολιτικών πεποιθήσεων.
8. Στη συγκεκριμένη παράγραφο, ο συγγραφέας εξηγεί πως οι νέοι αναπτύσσουν δικούς τους τρόπους έκφρασης. Προκειμένου να γίνει πιο σαφής, οργανώνει το λόγο του με συνδυασμό μεθόδων. Αναλυτικότερα, με τη μέθοδο της αιτιολόγησης, αποδίδει την έκφραση των νέων στη συνύπαρξη ορισμένων παραγόντων. Στη συνέχεια, με τη μέθοδο της διαίρεσης, εξηγεί ότι η νεανική έκφραση (διαιρετέα έννοια) καθορίζεται, με βάση ορισμένα χαρακτηριστικά, που συναντώνται στη νεανική ηλικία (διαιρετική βάση) και διακρίνει τα είδη τους (μέλη της διαίρεσης) σε κοινωνιολογικά, ψυχολογικά και επικοινωνιακά.
9. Στη συγκεκριμένη παράγραφο, ο συγγραφέας έχει ως στόχο να ενημερώσει το κοινό σχετικά με τις δύο απόψεις, που υπάρχουν, για την ενασχόληση ή μη των πνευματικών ανθρώπων με κοινωνικά ζητήματα. Προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του, αναπτύσσει την παράγραφο με τη μέθοδο της σύγκρισης-αντίθεσης. Αναλυτικότερα, αρχικά, παραθέτει την άποψη εκείνων, που υποστηρίζουν πως οι διανοούμενοι έχουν το δικαίωμα και την ελευθερία να μη στρατεύουν τη γνώση τους προς όφελος του κοινωνικού συνόλου και να λειτουργούν ως «εξόριστοι». Έπειτα, αναφέρει την άλλη πλευρά, εκείνων, που υποστηρίζουν πως η αυτοπραγμάτωση των πνευματικών ανθρώπων έρχεται με τη συμμετοχή του στην κοινωνία και με το διαρκή αγώνα τους για διατήρηση ηθικών αξιών, στο πλευρό των απλών ανθρώπων.